't Vagevenster 30

Heemkundevereniging

BERCHS-HEEM

Heemkundevereniging
BERCHS-HEEM
anno 19 maart 1992

Bestuur Heemkundevereniging Berchs-Heem:

Gerard van der Linden voorzitter	Het Reut 103	5351 TB	Berghem	06 24635166
Willie van Erp vicevoorzitter	Burg. v. Erpstraat 70	5351 AZ	Berghem	0412 401356
Ria Boeijen secretaris	E. Aldrinstraat 3	5351 GR	Berghem	06 53726742
Lambert van Hintum penningmeester	Clausstraat 5	5351 CJ	Berghem	0412 402515
Jan Bon bestuurslid	Heiligenbos 40	5351 SP	Berghem	0412 401131
Ans den Brok bestuurslid	St. Willibrordusstraat 15	5351 ED	Berghem	0412 402736
Dora van Ravensteijn-Schraven bestuurslid	Broekstraat 10	5351 NC	Berghem	0412 401127
Jan van der Burgt erelid	Zicht 7	5351 RG	Berghem	0412 401183

Redactie 't Vagevenster:

	Ria Boeijen • Lambert van Hintum • Gerard Hoeks • Matt Megens
Vormgeving:	Ria Boeijen
Aanleveren kopij:	Indien mogelijk digitaal, tekst in Word. Digitale foto's/plaatjes 300 dpi Aangeleverd materiaal (foto's e.d.) wordt geretourneerd
Inleveren kopij:	Heemkamer Oud-Gemeentehuis, Burg. van Erpstraat 2 Berghem
Lidmaatschap:	€ 15 per jaar
Losse nummers:	€ 5 exclusief verzendkosten

e-mail: berchshe@caiway.nl - riaboeijen4@hotmail.com - web-site: **www.berchs-heem.nl**

Rabobank: 1065 16 817 t.n.v. Heemkundevereniging Berchs-Heem - HR-nr.: V 219728

Heemkundevereniging
BERCHS-HEEM
anno 19 maart 1992

Van de redactie

Hierbij een nieuwe uitgave van 't Vagevenster volledig van de schrijvershand van Gerrit Laurenssen.

Deze keer gewijd aan de zouaven, de strijders in pauselijke dienst in de 2de helft van de 19de eeuw, voor het toenmalig behoud van de bedreigde kerkelijke staat.

Gedegen onderzoek van Gerrit toont aan dat Berghem, zeker gerelateerd aan zijn omvang, een behoorlijke bijdrage van jonge katholieke mannen heeft geleverd voor de dienst in het pauselijk leger.

Straatnamen herinneren ons in Berghem niet meer aan deze mannen, hun keuze, moed en het ongewis avontuur destijds.

Voor de dichtsbijzijnde zouavennaam moeten we naar Ravenstein om een naam terug te vinden die tot op de dag van vandaag voortleeft in het stadje.

Er wordt door de auteur ook getracht te achterhalen waarom de zouaven in Berghem in de vergetelheid zijn geraakt.

Mogelijk een inspirerend idee voor de straatnamencommissie bij een volgende uitbreiding van Berghems stratenplan.

Wij wensen u veel leesplezier met dit boeiende en zeer goed gedocumenteerde artikel.

De pauselijke zouaven uit Berghem

Gerrit Laurenssen

Uit mijn Berghemse periode duiken nog wel eens gedachten op over de vertelsels van Bertus van Uden (1889-1969). Over hoe het vroeger in Berghem was. Zijn verhalen over branden, van de Berghemse kerk in 1895 bijvoorbeeld, maar ook van boerderijen in de buurt waar wij woonden. Over de vrije jacht; het zogenaamde stropen kwam daarbij natuurlijk ook aan de orde.
Over barre weersomstandigheden, zoals de orkaan in 1928 die in Zeeland en Langenboom zoveel verwoestte, de strenge winters, het schaatsen op de Gement. Over de Beerse Maas en, om niet te vergeten, de vele bijzondere gebruiken, het eigenrecht en zeker ook de eigenaardigheden van bewoners.

Over het algemeen was mijn oom Bertus een man van weinig woorden, maar zo af en toe ging hij er echt voor zitten. Een sigaartje erbij of zijn pijp, en dan hing je aan zijn lippen. Zijn vertellingen maakten indruk, juist omdat ze onderbouwd waren en gebaseerd op eigen ervaring. Het waren geen sterke verhalen, daar was hij de man niet naar. Hij vertelde over het poten en telen van gewassen, over de groei, de oogst, over vogels, en het kappen van hout. En niet te vergeten: ook het Bijvoetenbos en de Liskoop, waar hij geboren was, kwamen regelmatig aan de orde.

Suisse

Over het kerkbezoek vertelde Bertus dat niet iedereen zijn gedachten steeds bij de kerkdienst had, en dat er om die reden achter in de kerk een ordebewaarder dienst deed. Zo iemand noemde men 'suisse'.*

** Het Katholiek Woordenboek geeft voor "Suisse" de volgende uitleg: Suisse is een ordebewaker in de kerk. In het Zuiden dikwijls uitgedost met steek en hellebaard. De naam is ontleend aan de Zwitserse garde.*

Die man was uitgerust met een steek en een hellebaard. Dat maakte indruk.
Bij enig rumoer gaf hij een tik op de stenen vloer waarna het lang muisstil bleef.
Het was deze zijdelingse ingeving die mij op het onderwerp "De pauselijke zouaven uit Berghem" bracht.

Vaak kregen oud-zouaven namelijk een functie als suisse aangeboden na terugkeer uit Rome. Was dat in Berghem ook het geval? Had Berghem überhaupt wel vrijwilligers geleverd voor het pauselijke leger?

Zouavenmuseum

Bij een bezoek aan het Nederlands Zouavenmuseum in Oudenbosch krijg je al snel de namenlijst onder ogen van de dorpen en steden waar de zouaven vandaan kwamen. En dat leverde wat op. Berghem liep ook in die tijd niet achter; maar liefst zeven vrijgezelle mannen gingen naar Rome om de paus te helpen in zijn strijd tegen de Garibaldisten, met als inzet het behoud van de uitgestrekte kerkelijke staat.
Enthousiast noteer je dan de namen, het legernummer, en waarachtig, ook geboortedata zijn bekend. Maar daarmee houdt het dan ook echt op. Nergens zag ik enige directe verwijzing naar de Berghemse zouaven. In het bevolkingsregister werd volstaan met de vermelding "Rome", met datum van vertrek of terugkeer. Zelfs de kreet "zouaaf" ontbrak.
Maar een uitgebreide wandeling door datzelfde register en de DTB-archieven had als resultaat dat de zeven 'Berchse' zouaven nu wel een herkenbare plaats in de samenleving hebben gekregen. Zie hiervoor bijlage 1.

Achtergronden

Enige overlevering rond de Berghemse

zouaven heb ik niet kunnen ontdekken; mogelijk ontbreekt die ook echt. Hoe kan het toch dat de dorpsgemeenschap niets heeft vastgehouden van het feit dat zeven jonge mensen uit Berghem tussen 1865-1870 naar Rome zijn geweest om te vechten voor de paus?
Je vraagt je af wie die jongens waren, wat hun mogelijk bewogen heeft om die actie te ondernemen, hoe hun ervaring was, hoe zij na terugkomst in Berghem weer ontvangen zijn in de dorpsgemeenschap, en hoe hun verdere levensverloop was.

Natuurlijk kun je de publicaties uit andere plaatsen ter hand nemen en jezelf daaruit een goed beeld vormen van 'de zouaaf', maar je wilt ook zo graag wat specifieks uit je eigen woonplaats daarbij betrekken. Je wilt toch enig idee krijgen hoe Berghem is omgegaan met haar 'pauselijke helden'.

Dan dus maar de in die tijd summiere bevolkingsregisters en burgerlijke stand-dossiers ter hand nemen. Jammer dat de fiches van het GAB-archief juist uit die periode, nagenoeg onleesbaar zijn. Maar met frisse moed, wat extra licht en een sterke loep komen er toch een aantal gegevens naar boven, die, hoe summier ook, in onderling verband gebracht, toch van nut blijken om tot enige beeldvorming te komen.

Spectaculair zijn die gegevens niet, maar ze stellen je in staat om de Berghemse zouaven enigszins te kunnen identificeren.
De auteur meent aan de hand hiervan ook enig houvast te kunnen vinden voor een antwoord op de vraag "Wie meldde zich aan?" en "Waarom hebben we geen herinnering levendig gehouden aan de zeven Berghemse zouaven?".

De gegevens zijn geplaatst in het kader van een algemeen verhaal over de zouaven, waardoor de lezer zich weer even kan verplaatsen naar een geheel andere tijd.

De geschiedenis van de Kerkelijke Staat

Rond 1860 ontstond in het al eeuwenlang in kleine staatjes verdeelde Italië een sterk nationaal bewustzijn. De bewoners van het Apennijns schiereiland – onder aanvoering van Victor Emmanuel II, koning van Piemonte en Sardinië – streefden naar de totstandkoming van een eenheidsstaat (Italië), met Rome als hoofdstad.

Victor Emmanuel droomde ervan om van dat verenigde land koning te mogen worden en zocht zelfs, hoe tegenstrijdig ook, samenwerking met de felle republikein Garibaldi, omdat die ook niets moest hebben van kerk en paus.

Victor Emmanuel II, koning van Piemonte en Sardinië van 1849 tot 1861.

Die drang naar eenheid kon echter niet probleemloos worden gerealiseerd.
Rome was anno 1860 namelijk nog steeds de hoofdstad van de Kerkelijke Staat, het wereldlijk gebied van de paus dat zich in

midden Italië uitstrekte van de Middellandse Zee in het westen tot aan de Adriatische Zee in het oosten, een gigantisch gebied; in feite besloeg het bijna geheel midden Italië.

De Kerkelijke Staat besloeg bijna geheel midden Italië.

Paus Pius IX wilde niets weten van hervorming. Hij stond erop: het oorspronkelijke gebied van de Kerkelijke Staat moest behouden worden zoals dat in 754 door Pepijn de Korte was geschonken, na diens overwinning op de Longobarden.
Hij onderschatte het eenheidstreven van de Italianen en diplomatiek overleg met zijn tegenstanders weigerde hij categorisch. Hij zette zijn geestelijke autoriteit in om zijn wereldlijke macht te onderstrepen en te handhaven. En mogelijk werd juist daardoor de situatie onoplosbaar.

Noodkreet uit Rome
Victor Emmanuel was niet te stuiten in zijn drang om koning van geheel Italië te worden. Op 11 september 1860 viel hij de pauselijke staten binnen en in korte tijd werd het pauselijke legertje bij Castelfidardo verslagen.

De paus was wanhopig. Aanvankelijk had hij gemeend voor zijn handelwijze op volledige steun te kunnen rekenen van de Europese grootmachten Oostenrijk en Frankrijk maar in de praktijk kwam daar niet veel van terecht.

Pius IX was paus van 1846 tot 1878.

Hij kon niet langer lijdzaam toezien en richtte daarom in 1860 een noodkreet aan de katholieke jongeren in de gehele wereld: Het voortbestaan van de Kerkelijke Staat (het Patrimonium Petri = Erfgoed van Petrus) was in gevaar. Hij had hun hulp dringend nodig.

Oprichting korps Zouaven
In eerste instantie waren het vooral Fransen en Belgen die naar Italië trokken om te gaan helpen, maar de formatie van een goed georganiseerde 'krijgsmacht' had tijd nodig.

Op 1 januari 1861 werd het pauselijk leger, het korps Zouaven, opgericht. Deze zouaven – genoemd naar een inheemse stam in Algiers die deel uitmaakte van een keurkorps van het Franse leger – kwamen onder leiding van de Zwitserse kapitein Allet.
De Nederlandse deelname was zeer beperkt in die aanloopfase en speelde mede daardoor nauwelijks een rol.

Zouaaf in vol ornaat.

Napoleon III, die zijn steun had toegezegd aan de paus, leverde in september 1864 een staaltje diplomatiek werk:
Met Victor Emmanuel kwam hij tot een overeenkomst waaruit opgemaakt moest worden dat Victor Emmanuel als koning van Italië werd erkend maar dat Frankrijk Rome zou blijven beschermen.

Garibaldi
Het gevaar van koning Victor Emmanuel, met ruggesteun van de 'vrijheidsstrijder' Garibaldi (vijand van kerk en paus), werd voor de paus ondraaglijk. Hij excommuniceerde Victor Emmanuel zelfs, maar de dreiging nam daarmee niet af.

Giuseppe Garibaldi (1807 – 1882), nationalistisch strijder voor de Italiaanse eenwording.

Werving
Rond medio 1865 drong de noodkreet van Pius IX bij de katholieke jongeren zeker in Nederland goed door. Er ontstond landelijk een sterke werving, waarbij dagblad De Tijd zeer actief was. Uit het gehele land meldden zich nu de vrijwilligers met groot enthousias-me. De Nederlandse deelname wordt op ongeveer 3.500 geschat en dat aantal is van betekenis op een totaalleger van 11.000.

Instituut Saint-Louis, het voormalige internaat van de Broeders van Oudenbosch.

Organisatie
Paus Pius IX was geliefd in Nederland.
Hij had in 1853 de bisschoppelijke hiërarchie hersteld. Zijn oproep om hulp werd door de geestelijken geestdriftig ondersteund en op grote schaal werden vrijwilligers geworven. Belangrijke initiatiefnemers waren Pater Cornelis de Kruyf uit Amsterdam en Pastoor Willem Hellemons uit Oudenbosch.
Zij coördineerden de landelijke werving. Zij schreven de pastoors aan om in de zondagse missen een oproep te doen aan de katholieke jongeren. De samenwerking tussen die twee was uitstekend.

Alle vrijwilligers, voorzien van een doopakte, een bewijs van goed gedrag en vaak nog een aanbevelingsbrief, werden in Oudenbosch opgevangen in het Broederhuis Saint-Louis. Pastoor Hellemons zorgde voor een overvloedig maal waarbij bier en wijn niet ontbraken.

Ook de geestelijke voorbereiding kreeg de nodige aandacht: ze kregen een gebedenboekje mee met daarin een 'biechtspiegel' waarin 27 zonden stonden vermeld in drie talen: Nederlands, Frans en Italiaans.

Voor een vlotte gang van zaken waren de zonden ook nog genummerd in de geest zoals bij de afhaalchinees. En zo ging de missie 'geheel voorbereid' ten strijde in den vreemde!

De "biechtspiegel" die de zouaven werd voorgehouden is afgedrukt op pagina 10.

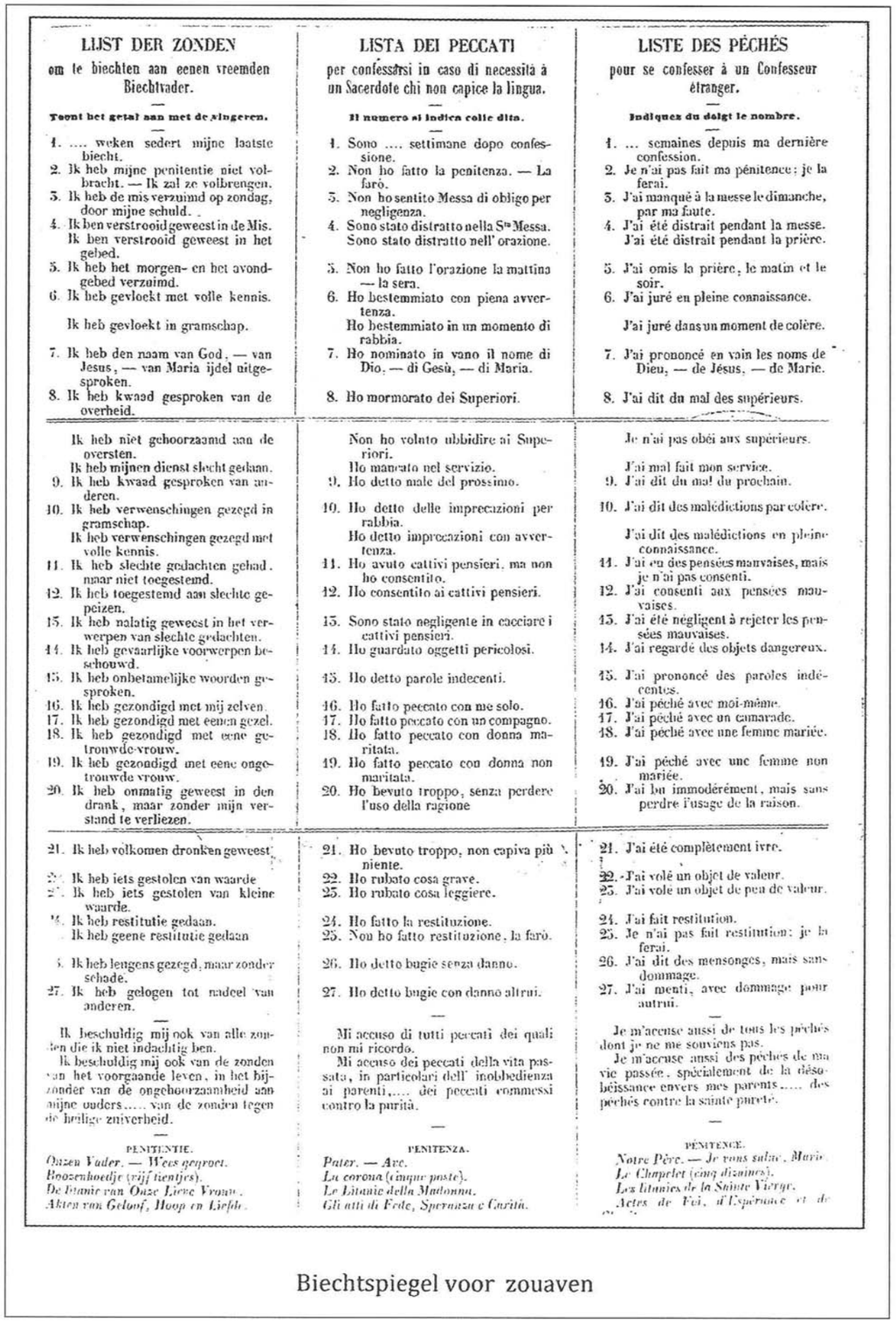

LIJST DER ZONDEN om te biechten aan eenen vreemden Biechtvader.	LISTA DEI PECCATI per confessarsi in caso di necessità a un Sacerdote chi non capice la lingua.	LISTE DES PÉCHÉS pour se confesser à un Confesseur étranger.
Toont het getal aan met de vingeren.	**Il numero si indica colle dita.**	**Indiquez du doigt le nombre.**
1. .... weken sedert mijne laatste biecht.	1. Sono .... settimane dopo confessione.	1. ... semaines depuis ma dernière confession.
2. Ik heb mijne penitentie niet volbracht. — Ik zal ze volbrengen.	2. Non ho fatto la penitenza. — La farò.	2. Je n'ai pas fait ma pénitence; je la ferai.
3. Ik heb de mis verzuimd op zondag, door mijne schuld.	3. Non ho sentito Messa di obligo per negligenza.	3. J'ai manqué à la messe le dimanche, par ma faute.
4. Ik ben verstrooid geweest in de Mis. Ik ben verstrooid geweest in het gebed.	4. Sono stato distratto nella Sta Messa. Sono stato distratto nell' orazione.	4. J'ai été distrait pendant la messe. J'ai été distrait pendant la prière.
5. Ik heb het morgen- en het avondgebed verzuimd.	5. Non ho fatto l'orazione la mattina — la sera.	5. J'ai omis la prière, le matin et le soir.
6. Ik heb gevloekt met volle kennis. Ik heb gevloekt in gramschap.	6. Ho bestemmiato con piena avvertenza. Ho bestemmiato in un momento di rabbia.	6. J'ai juré en pleine connaissance. J'ai juré dans un moment de colère.
7. Ik heb den naam van God, — van Jesus, — van Maria ijdel uitgesproken.	7. Ho nominato in vano il nome di Dio, — di Gesù, — di Maria.	7. J'ai prononcé en vain les noms de Dieu, — de Jésus, — de Marie.
8. Ik heb kwaad gesproken van de overheid. Ik heb niet gehoorzaamd aan de oversten. Ik heb mijnen dienst slecht gedaan.	8. Ho mormorato dei Superiori. Non ho voluto ubbidire ai Superiori. Ho mancato nel servizio.	8. J'ai dit du mal des supérieurs. Je n'ai pas obéi aux supérieurs. J'ai mal fait mon service.
9. Ik heb kwaad gesproken van anderen.	9. Ho detto male del prossimo.	9. J'ai dit du mal du prochain.
10. Ik heb verwenschingen gezegd in gramschap. Ik heb verwenschingen gezegd met volle kennis.	10. Ho detto delle imprecazioni per rabbia. Ho detto imprecazioni con avvertenza.	10. J'ai dit des malédictions par colère. J'ai dit des malédictions en pleine connaissance.
11. Ik heb slechte gedachten gehad, maar niet toegestemd.	11. Ho avuto cattivi pensieri, ma non ho consentito.	11. J'ai eu des pensées mauvaises, mais je n'ai pas consenti.
12. Ik heb toegestemd aan slechte gepeizen.	12. Ho consentito ai cattivi pensieri.	12. J'ai consenti aux pensées mauvaises.
13. Ik heb nalatig geweest in het verwerpen van slechte gedachten.	13. Sono stato negligente in cacciare i cattivi pensieri.	13. J'ai été négligent à rejeter les pensées mauvaises.
14. Ik heb gevaarlijke voorwerpen beschouwd.	14. Ho guardato oggetti pericolosi.	14. J'ai regardé des objets dangereux.
15. Ik heb onbetamelijke woorden gesproken.	15. Ho detto parole indecenti.	15. J'ai prononcé des paroles indécentes.
16. Ik heb gezondigd met mij zelven.	16. Ho fatto peccato con me solo.	16. J'ai péché avec moi-même.
17. Ik heb gezondigd met eenen gezel.	17. Ho fatto peccato con un compagno.	17. J'ai péché avec un camarade.
18. Ik heb gezondigd met eene getrouwde-vrouw.	18. Ho fatto peccato con donna maritata.	18. J'ai péché avec une femme mariée.
19. Ik heb gezondigd met eene ongetrouwde vrouw.	19. Ho fatto peccato con donna non maritata.	19. J'ai péché avec une femme non mariée.
20. Ik heb onmatig geweest in den drank, maar zonder mijn verstand te verliezen.	20. Ho bevuto troppo, senza perdere l'uso della ragione	20. J'ai bu immodérément, mais sans perdre l'usage de la raison.
21. Ik heb volkomen dronken geweest.	21. Ho bevuto troppo, non capiva più niente.	21. J'ai été complètement ivre.
22. Ik heb iets gestolen van waarde	22. Ho rubato cosa grave.	22. J'ai volé un objet de valeur.
23. Ik heb iets gestolen van kleine waarde.	23. Ho rubato cosa leggiere.	23. J'ai volé un objet de peu de valeur.
24. Ik heb restitutie gedaan. Ik heb geene restitutie gedaan	24. Ho fatto la restituzione. 25. Non ho fatto restituzione, la farò.	24. J'ai fait restitution. 25. Je n'ai pas fait restitution; je la ferai.
26. Ik heb lengens gezegd, maar zonder schade.	26. Ho detto bugie senza danno.	26. J'ai dit des mensonges, mais sans dommage.
27. Ik heb gelogen tot nadeel van anderen.	27. Ho detto bugie con danno altrui.	27. J'ai menti, avec dommage pour autrui.
Ik beschuldig mij ook van alle zonden die ik niet indachtig ben. Ik beschuldig mij ook van de zonden van het voorgaande leven, in het bijzonder van de ongehoorzaamheid aan mijne ouders..... van de zonden tegen de heilige zuiverheid.	Mi accuso di tutti peccati dei quali non mi ricordo. Mi accuso dei peccati della vita passata, in particolari dell' inobbedienza ai parenti,..... dei peccati commessi contro la purità.	Je m'accuse aussi de tous les péchés dont je ne me souviens pas. Je m'accuse aussi des péchés de ma vie passée, spécialement de la désobéissance envers mes parents..... des péchés contre la sainte pureté.
PENITENTIE. *Onzen Vader. — Wees gegroet.* *Boozenhoedje (vijf tientjes).* *De litanie van Onze Lieve Vrouw.* *Akten van Geloof, Hoop en Liefde.*	PENITENZA. *Pater. — Ave.* *La corona (cinque poste).* *Le Litanie della Madonna.* *Gli atti di Fede, Speranza e Carità.*	PÉNITENCE. *Notre Père. — Je vous salue, Marie.* *Le Chapelet (cinq dizaines).* *Les litanies de la Sainte Vierge.* *Actes de Foi, d'Espérance et de*

Biechtspiegel voor zouaven

(Uit: Jaarboek 2008 van Heemkundekring 'De Steenen Kamer' Steenbergen)

Reisroute

Vanuit Oudenbosch vertrokken ze met de trein via Roosendaal naar Brussel, waar de medische keuring volgde. Daarna door naar Parijs, en vervolgens, eveneens per trein, in 28 uur naar Marseille. Van daaruit bracht de boot ze naar Civitavecchia bij Rome.

Wervingsmotor Jan Vrancken

Niet alleen De Kruyf en Hellemons waren actief bij de werving.
Dankzij de voortreffelijke publicatie van Henk van Doremalen – "Tilburgse zouaven ten strijde voor de paus" – weten we dat Jan Vrancken de wervingsmotor was in Midden- en Oost-Brabant.

Jo(h)annes Vrancken (1827-1892) speelde een hoofdrol bij het werven van katholieke jongeren in Tilburg en omgeving. (RHC Tilburg)

Jan Vrancken werd geboren in Weert op 11 november 1827 en kwam al op jeugdige leeftijd in Den Bosch terecht. Vanuit de Verwerstraat begon hij interesse te wekken voor de zaak van de paus.
Hij gebruikte daarvoor 'De Noordbrabanter' (krant) waarvan hij redacteur was.
Aanvankelijk publiceerde hij daarin uit Belgische kranten overgenomen artikelen, die een uiteenzetting gaven over de rechten van kerk en paus, maar geleidelijk publiceerde hij ook zijn eigen artikelen over dat onderwerp.
De krant van 15 december 1865 meldt op de voorpagina: "Met genoegen zien wij dat zich vele katholieke zonen
onder den vaan van den Paus gaan scharen
en als verdedigers van het erfdeel van den H. Petrus het gemeenschappelijke goed der geloovigen zich naar Rome begeven".

Aanmelding aspirant-zouaven uit de regio

En dat bericht zette zoden aan de dijk: begin 1866 meldden zich in 's-Hertogenbosch de eerste vrijwilligers bij hem aan.
Ook het 'Weekblad van Tilburg' maakte melding van de geestdrift van de Bosschenaren om voor de eer van de paus te gaan strijden. In feite was het een verkapte oproep aan de Tilburgse jongeren om niet achter te blijven.

Die enthousiaste berichten drongen natuurlijk ook tot onze regio door, en bereikten eveneens de Berghemnaren.
Naar alle waarschijnlijkheid gebeurde dat via de preekstoel, ofschoon 'De Noordbrabanter' ook in Berghem wel enige lezers zal hebben gehad.

De oproep van de aimabele Berghemse pastoor Waltherus Baselmans zal bij zijn parochianen ongetwijfeld vertrouwen hebben ingeboezemd, want men kende elkaar al uit de periode dat hij nog kapelaan was in ons dorp.

In 1845 wordt Waltherus Baselmans bouwpastoor van de St. Willibrordusparochie. Onder zijn leiding wordt voortvarend met de voorbereidingen voor een geheel nieuw kerkgebouw begonnen. Al in 1848 legt hij de eerste steen daarvoor, maar de bouw zelf vlot niet. Pas in 1858 kan het nieuwe kerkgebouw in gebruik worden genomen.

Pastoor van Berghem 1868 - Waltherus Baselmans.

De reactie op de oproep van pastoor Baselmans bleef niet uit. Begin 1866 stonden drie jongemannen uit Berghem gereed als eerste lichting aspirant-zouaven. Het waren Hent van Dijk, Adrianus van Uden en Frans Zwaans.

De oproep van pastoor Baselmans
Deze lieden gingen het avontuur aan: zij vertrokken naar een voor die tijd ver land met een geheel andere cultuur. Daar wachtte hen een moeilijke opdracht onder onbekende omstandigheden. Mogelijk was hun gedachte bij aanmelding dat zij, na terugkeer, met roem beladen zouden worden en als beloning voor hun strijd voor kerk en paus een betere positie in de samenleving zouden krijgen. De slechte sociale omstandigheden zijn mogelijk mede van invloed geweest bij het nemen van het besluit tot aanmelding.

Opvallend is ook het feit dat bij de Berghemse zouaven in bijna alle gevallen óf de vader en/of de moeder al zijn overleden vóór vertrek. Zie hiervoor bijlage 2.

Overigens was de werving in onze gehele regio een succes, getuige de namenlijst die als bijlage 3 aan dit artikel is toegevoegd.

Fransen: steun en toeverlaat
Met de sterke steun van de Fransen lukte het vaak om de troepen van Garibaldi te verjagen en ook om andere onlusten te onderdrukken. Eind 1866 echter, toen de Franse troepen zich geheel uit Rome wilden gaan terugtrekken, verslechterde de situatie. Het aantal Italiaanse aanvallen nam zelfs zodanig toe dat de Fransen zich genoodzaakt zagen om toch weer nieuwe troepen te sturen.

Zware strijd
De geschiedenis van de zouaven maakt duidelijk dat de Nederlanders sterk gemotiveerd en dapper ten strijde trokken. Met name de hevige veldslag bij Monte Libretti in oktober 1867 is bekend door het heldhaftig optreden van de daar gesneuvelde zouaaf Pieter Janszoon Jong. In zijn geboorteplaats Lutjebroek wordt hij in ere gehouden; ter nagedachtenis is voor hem een monument met gedenkplaat opgericht.

Slag van Mentana
Het hoogtepunt van de strijd ligt echter voor de zouaven bij de Slag van Mentana, een stad ten noordoosten van Rome, op 3 november 1867.
Aan die slag namen ook de drie Berghemse zouaven deel. Zij werden hiervoor door Paus Pius IX onderscheidden met het Overwinningskruis van de Slag van Mentana in 1867. Deze onderscheiding wordt officieel aangeduid als de Bene Merenti-medaille (voor zeer goede verdienste), en ook als het Fidei et Virtuti-kruis, voor geloof én dapperheid, zoals de opdruk ook weergeeft. Zie hiervoor pagina 14.

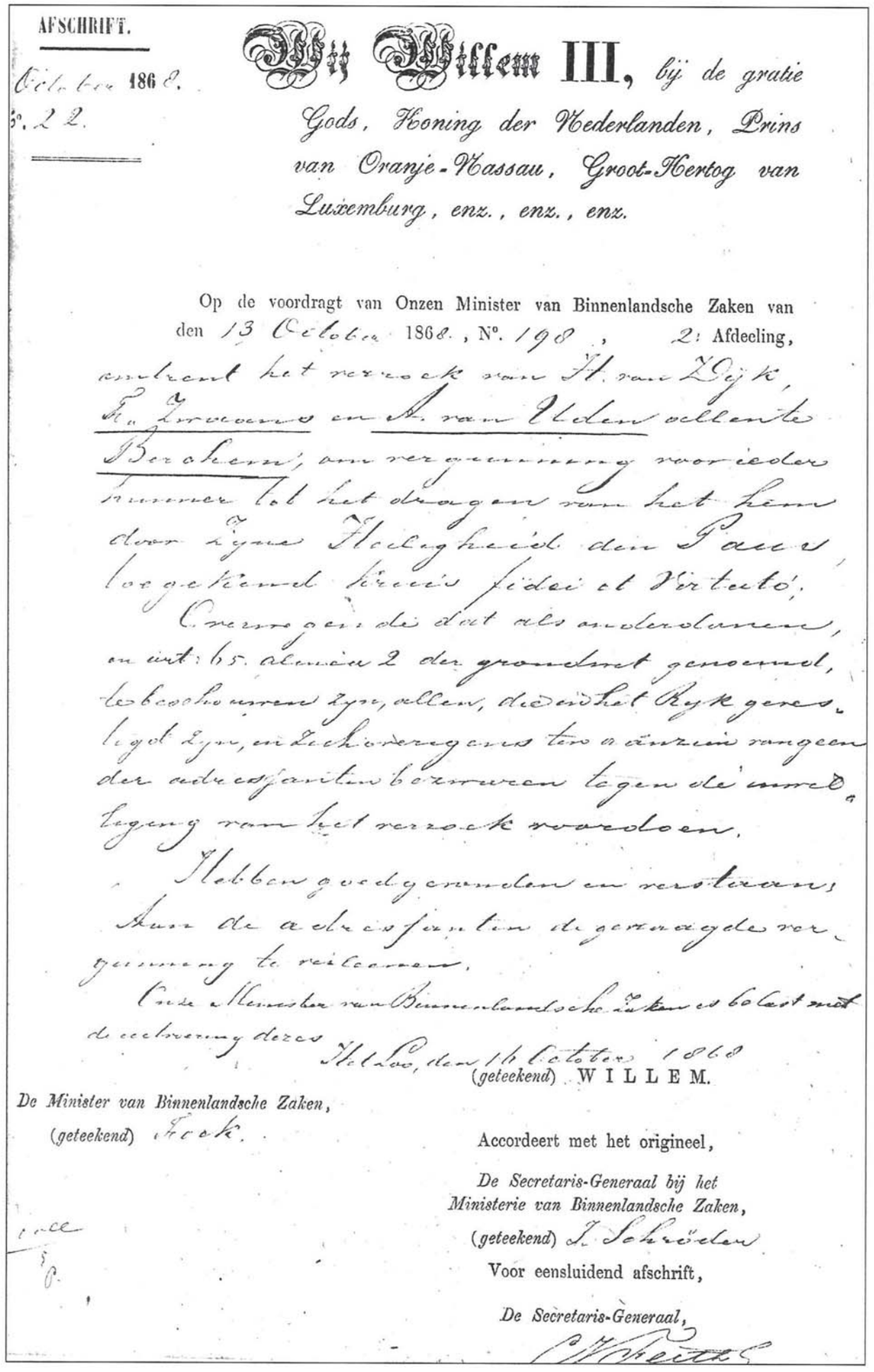

AFSCHRIFT.

Oktober 1868.
No. 22.

Wij Willem III, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Op de voordragt van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van den 13 Oktober 1868, N°. 198, 2e Afdeeling,

omtrent het verzoek van H. van Dijk, F. Zwaans en A. van Uden allen te Berghem, om vergunning voor ieder hunner tot het dragen van het hem door Zijne Heiligheid den Paus toegekend kruis fidei et virtuti;

Overwegende, dat dat als onderdanen, en int. bv. artikel 2 der grondwet genoemd, te beschouwen zijn, allen, die in het Rijksgeneesheer zijn, en dat ook overeengekomen ten aanzien van de adressanten bezwaren tegen de inwilliging van het verzoek worden niet aangevoerd,

Hebben goedgevonden en verklaard, Aan de adressanten de gevraagde vergunning te verleenen.

Onze Minister van Binnenlandsche Zaken is belast met de uitvoering dezes.

Het Loo, den 14 Oktober 1868

(geteekend) WILLEM.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
(geteekend) Fock.

Accordeert met het origineel,

De Secretaris-Generaal bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken,
(geteekend) J. Schröder

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal,

Voorzijde Mentana-kruis.

Achterzijde Mentana-kruis.

(Uit: Lindekapel, Veldwezelt, België - www.geocities.com)

In de Slag van Mentana werden de troepen van Garibaldi uit het nog resterende deel van de Kerkelijke Staat verdreven en daarmee verdween Garibaldi definitief van het Italiaanse strijdtoneel.

De strijd bij Mentana was zwaar. Maar ook al waren ze in de minderheid, de gedreven zouaven wisten van geen wijken en wonnen de slag puur op karakter.
De overwinning betekende overigens niet dat hiermee ook de oorlog was beëindigd, maar voor de zouaven betekende deze overwinning wel eeuwige roem voor hun dappere inzet. En het is waar, er volgde na die strijd een vrij lange periode van betrekkelijke rust in Italië.

Aflossing
De werving in Nederland voor aanmelding van nieuwe vrijwilligers voor het pauselijke leger ging gestaag verder. En dat was nodig ook, want na Mentana moest er aflossing van de 'wacht' komen. De diensttijd was namelijk vastgesteld op twee jaar; daarna keerde je verplicht terug naar het vaderland. Verlenging van de diensttijd was wel mogelijk maar daarvoor moest een nieuwe aanvraag worden ingediend in eigen land.

De drie Berghemnaren van de eerste lichting, die met succes aan de slag van Mentana hadden deelgenomen, waren op 1 maart 1868 weer terug in eigen dorp.
Zij maakten geen gebruik van de mogelijkheid om hun diensttijd te verlengen.

Terug in Berghem met het gevoel van overwinnaar. De Slag van Mentana was inderdaad gewonnen, maar daarmee nog lang niet de oorlog. Wellicht werd daarom weer snel het gewone leven opgepakt met de nodige nuchterheid.
Dat kan worden afgeleid uit het gegeven dat we Hent van Dijk weer terugzien in het timmerbedrijf van Roelof Ploegmakers in de Laanderstraat, en Adrianus van Uden bij de huisschilder Martinus van Zummeren in het Mollestraatje.

Vanuit Berghem was er op 1 december 1867 al wel een aanvulling van vier man:
De gebroeders Laurens en Johannes Ouwers, Willem Loeffen en Johannes van Rosmalen.

Voor deze tweede lichting zouaven bleef het lang vrij rustig. Het leek er zelfs even op dat de Italianen schoon genoeg hadden van de onverzettelijkheid van de zouaven, die ze zo bitter hadden moeten ervaren tijdens de Slag van Mentana. Maar dat bleek schijn.

Opnieuw hevige strijd
In 1870 brak de Frans-Duitse oorlog uit en Keizer Napoleon III haalde ijlings zijn laatste troepen uit Italië terug.
Koning Victor Emmanuel zag zijn kans schoon en op 10 september 1870 verklaarde hij als het ware opnieuw de oorlog aan de paus. Met een grote overmacht aan troepen begon hij aan het Beleg van Rome. Zelfs de Porta Pia werd beschoten en wel zodanig dat de paus inzag dat de strijd verloren was. Hij gaf opdracht aan de commandant van de zouaven om de strijd te staken. De witte vlag werd gehesen op de Sint Pieter op 20 september 1870.
De zouaven waren diep teleurgesteld, die wilden wel door met de strijd, maar de paus besloot anders. Hij wilde verder bloedvergieten voorkomen.

Overmacht
De dapperheid en mentale kracht van de zouaven hadden dus het onderspit gedolven tegen de numerieke overmacht aan strijders en wapens van Victor Emmanuel.

Met het einde van deze strijd kwam de eenwording van Italië tot stand. Maar het erfgoed van Petrus kreeg daardoor wel een andere omvang. Het werd een mini-staatje. In feite werd de paus ook een gevangene binnen het Vaticaan.

Die toestand bleef voortduren tot in 1929. Toen werd het Verdrag van Lateranen* getekend, waarbij het Romeinse probleem tussen de Heilige Stoel en het koninkrijk Italië werd geslecht.
Vaticaanstad werd hierbij uiteindelijk erkend als onafhankelijke, soevereine staat.

**Lateranen refereert aan een Romeins adellijk geslacht dat het oorspronkelijke paleis op de Monte Celio in Rome bezat.*

Schoolplaat Slag van Mentana. *(Bron: Nederlands Zouavenmuseum)*

De Volkskrant van dinsdag 24 december 2002 toont nog een interessant 'vervolg' op de latere verhouding van de paus met de Emmanuels.

Bliksembezoekje aan de paus

Na 56 jaar verbanning is Victor Emmanuel, de zoon van de laatste koning van Italië, maandag in Italië teruggekeerd voor een bliksembezoek aan paus Johannes Paulus II in het Vaticaan. Hij werd vergezeld door zijn zoon en zijn vrouw. De Italiaanse koninklijke familie werd na de Tweede Wereldoorlog het land uitgezet wegens collaboratie met de fascistische dictator Mussolini. De audiëntie duurde twintig minuten. Victor Emmanuel bedankte de paus emotioneel voor de ontvangst en noemde het gebaar van de paus 'bijna een pagina in de geschiedenis', aldus de pauselijke woordvoerder Joaquin Navarro-Valls. Vijf uur na de audiëntie keerde het gezin weer terug naar zijn woonplaats Genève in Zwitserland. Wanneer de erfgenamen van het Huis van Savoye zich weer permanent in Italië zullen vestigen, is nog niet bekend. Vorige maand schrapte

het parlement een 54 jaar oude bepaling uit de grondwet die als straf voor de steun die de koninklijke familie in de Tweede Wereldoorlog heeft verleend aan het fascistische bewind van Mussolini de mannelijke familieleden verbood voet op Italiaanse bodem te zetten. Victor Emmanuel was 9 toen hij zijn vaderland moest verlaten. Zijn zoon, Emmanuel Filiberto, is in Zwitserland geboren en getogen en was nog nooit eerder in Italië geweest. Victor Emmanuel III trad op 9 mei 1946 af ten gunste van zijn zoon Umberto II. Umberto zat nog maar een maand op de troon toen de Italianen per referendum de monarchie afschaften. Twee jaar later werden de mannelijke leden van het Huis van Savoye verbannen. Zij tekenden daartegen met succes protest aan bij het Europese Hof voor de Mensenrechten.

FOTO REUTERS

Repatriëring

Na het plotsklaps einde van de oorlog kwam voor de zouaven de terugtocht naar Nederland snel op gang. Ook Berghem zag haar tweede lichting van vier zouaven teleurgesteld weer in het dorp terugkeren.
Zij moeten zich wel verbitterd gevoeld hebben toen bleek dat hun steun aan de paus voorgoed voorbij was.
Zonder enig succes moesten zij huiswaarts keren. Wat hun restte was om terug te gaan naar het oude, zelfde honk, en weer aan het gewone werk. Het Beleg van Rome bleef hen bij voor de rest van hun leven.

Voor de eerste lichting Berghemse zouaven, die dus begin 1868 terugkeerden, had die teleurstelling wellicht een andere dimensie. Zij hadden per slot van rekening de zegetocht bij Mentana ervaren, waarvoor zij ook waren onderscheiden. Hun opvolgers hadden niet de kans om de strijd met succes te vervolgen.

Wat doet ons in de regio nog herinneren aan de zouaven?

In ***Ravenstein*** is een straat genoemd naar Kolonel Ignace Wils; zijn geboortehuis in die straat is bewaard gebleven.
Scouting Ravenstein draagt ook de naam van hun beroemde dorpsgenoot.

In ***Reek*** vinden we de Dorus van Weespas. Gezien de gekozen locatie moet Dorus wel een symbool van eenvoud zijn geweest.

In ***Oss*** kom je tegenover het museum Jan Cunen de naam Charles Bastings tegen, die wij kennen van 'Kunst & Kitsch'. Waar wij niet van op de hoogte waren was dat een identieke naamgenoot uit zijn Tilburgse familietak eens triomfen vierde als zouaaf. Het naambord "Charles Bastings" blijft bij de auteur herinneringen oproepen aan de getrouwe zouaven van weleer.

Kolonel Wilsstraat, Ravenstein

In de straten van ***Berghem*** tref je geen zaken aan die herinneren aan de zouaven. Maar op de leesplank van de heemkundevereniging in het oude gemeentehuis aan de Burgemeester van Erpstraat tref je wel 't Vagevenster aan, waarin de gegevens over hún zouaven te vinden zijn.

Maar ***Oudenbosch*** blijft de bakermat van de Nederlandse zouaven. Hier werden de aspirant-zouaven centraal opgevangen en voorbereid voor hun reis en strijd in Rome.

Vóór de Basiliek van de H.H. Agatha en Barbara staat een fraai monument ter herinnering aan de zouaventijd.
Deze basiliek is een getrouwe kopie, op klein formaat, van de Sint Pieter in Rome en is gebouwd op initiatief van Pastoor Hellemons, die in Rome had gestudeerd. Hij speelde een centrale rol bij de werving van zouaven in Nederland en in het bijzonder bij de opvang in Oudenbosch in het Instituut SaintLouis.

Wat kan de reden zijn waarom de zouaven in Berghem in totale vergetelheid geraakten?

Hier kun je slechts naar raden. Vast staat wel dat er in Berghem twee lichtingen zouaven waren, een eerste lichting van drie, een tweede van vier, waarvan de tweede lichting de terugkeer in Berghem als een deceptie moet hebben ervaren. Zij waren met hoge verwachting vertrokken om de succesvolle Slag van Mentana een goed vervolg te geven, maar helaas tevergeefs. De strijd werd gestaakt zonder dat ook maar een

Zouavenmonument in Oudenbosch.

Basiliek H.H. Agatha en Barbara, Oudenbosch.

enkel succes was geboekt. Met lege handen keerden zij huiswaarts. Ongetwijfeld betekende dat ook een terugslag voor de eerste lichting, die wel met opgeheven hoofd was teruggekeerd en inmiddels weer aan het werk van alledag in Berghem bezig was.

Maar ook die drie hebben hun bijzondere ervaringen niet voldoende kunnen overbrengen op de bevolking. Een mogelijke reden kan zijn geweest dat één van hen, Frans Zwaans, kort na terugkeer overleed, en dat de overige twee Berghem definitief vaarwel hadden gezegd. Hent van Dijk vertrok in verband met zijn huwelijk naar Oss en ook Adriaan van Uden verliet vanwege zijn huwelijk Berghem. Via Oss, Schaijk, Sint-Oedenrode en Woensel kwam Adriaan terecht in Heeswijk-Dinther, om vervolgens bij de Zusters van Schijndel te overlijden op hoge leeftijd. Ook hij was dus al lang uit het zicht van ons dorp.
Opvallend is dat alle vier zouaven van de tweede lichting jong zijn overleden, op 32-, 33-, 44- en 60-jarige leeftijd. Ook dat gegeven heeft er wellicht toe bijgedragen dat de oud-zouaaf snel vergeten was.

Heemkundevereniging 'Berchs-Heem' plaatst deze zeven helden van weleer met dit artikel graag in de geschiedenisgalerij van Berghem.

Bronnen

BHIC, 's-Hertogenbosch.

Doremalen, Henk van: Tilburgse zoeaven ten strijde voor de Paus. In: *Tilburg, tijdschrift voor geschiedenis, monumenten en cultuur,* jaargang XIV, nummer 2, 1996.

Gemeentearchief Berghem – Stadsarchief Oss.

Zouavenmuseum Oudenbosch.

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
ADRIANUS VAN UDEN,
Echtgenoot van Anna van Hout,
Lid der H. Familie J. M. J.
Oud-Pauselijk Zouaaf.
Begiftigd met het Overwinningskruis van den Slag bij Mentana in 1867, door Paus Pius IX,
geboren te Berchem 28 Januari 1841, overleden te Schijndel 17 December 1925, voorzien van HH. Sacramenten der stervenden.

Hij was een goed en zachtzinnig man, eerbiedigwaardig van gelaat, zedig in wandel.
Off. Bonav.
De Heer zeide: trek uit uw land en uit uwe maagschap en uit het huis uws Vaders en kom naar het land, dat Ik u toonen zal.
Gen. 12, 1.
Al wie zijn huis, zusters of broeders, vader of moeder verlaat om mijnen naam, zal het honderdvoud ontvangen. Matth. 19, 29.
Gelukkig de dienaar, dien de Heer bij Zijne komst wakende vindt; voorwaar, Ik zeg u, Hij zal hem stellen over al Zijne goederen.
Matth. 24.
Dierbare echtgenoote en kinderen, geeft uw hart niet over aan de droefheid. Gelijk het den Heer behaagde is het geschied.
Eccl. 38.
Wij smeeken U ootmoedig, o Heer, voor de ziel van Uwen dienaar Adrianus, dat hij door de heilige Engelen opgenomen en naar het vaderland des paradijzes overgevoerd worde, opdat hij de eeuwige vreugde bezitte.
Off. Def.
Mijn Jezus, barmhartigheid! 300 d. afl.

Van Adriaan van Uden is een ter-nagedachtenis-prent bewaard gebleven, dankzij de collectie van Jos Brukx.

Bijlagen

Pagina

Bijlage 1

Personalia van de Berghemse zouaven in levensloopvorm 22

Bijlage 2

De pauselijke zouaven uit Berghem 26
Leeftijd - datum overlijden - huwelijkse status

Bijlage 3

Overzicht van alle zouaven uit de regio 27

Bijlage 1

Personalia van de Berghemse zouaven

Hendricus van Dijk

Geboren te Berghem op 14 11 1839, zouaaf van 17 02 1866 tot 01 03 1868.
Matriculenummer (= algemeen inschrijfnummer in zouavenregister) 2408, Italiaans legernummer 955.
Nam deel aan de veldtocht bij Mentana in 1867 en werd daarvoor door Zijne Heiligheid paus Pius IX onderscheiden met de Bene Merenti-medaille.

Hendricus van Dijk was een zoon van Johannes van Dijk uit de Broekstraat 113, geboren op 15 11 1805, overleden in het Ziekengasthuis te 's-Hertogenbosch op 17 11 1860, gehuwd met de spinster Maria Driessen, geboren op 24 11 1805 en overleden op 19 11 1880.

Hent was op 25 04 1864 in dienst als werkbode bij Roelof Ploegmakers, die een timmerbedrijf had op Laanderstraat B69.

Hij huwde op 15 02 1873 met Petronella Boeijen, geboren te Berghem op 21 05 1851. Zij gaan dan wonen op B155. Uit dat huwelijk werden te Berghem drie zonen geboren:
Johannes Gerardus op 04 11 1875, Gerardus op 02 12 1877 en Martinus op 29 07 1882.

Petronella Boeijen overleed te Berghem op 24-01-1894. Hendricus hertrouwde reeds op 07 04 1894 met Helena Nelissen, geboren in Berghem op 26 02 1862. Uit dit tweede huwelijk werd te Berghem Petronella Hendrika geboren op 06 10 1895.

Op 08 10 1896 vertrekt het hele gezin naar Oss, naar het Schaijkse veld, waar zoon Hendrikus op 20 10 1897 wordt geboren.

De zouaaf Hendricus van Dijk maakte de geboorte van zijn zoon Hendrikus niet meer mee. Hij overleed te Oss op 03 08 1897 op 57-jarige leeftijd.

Willem Loeffen

Geboren te Berghem op 09 03 1842, zouaaf van 01 12 1867 tot 16 12 1869.
Matriculenummer 5785, Italiaans legernummer 2756.

Zoon van Johannes Loeffen, geboren 17 01 1803 en overleden op 23 05 1855, gehuwd met Anna Maria Boeijen geboren op 06 12 1807 te Macharen, overleden te Berghem op 26 02 1848.

In het bevolkingsregister van Berghem wordt Willem op 22 11 1867 uitgeschreven met de notitie: naar Rome.

Vóór zijn vertrek treffen wij hem aan als werkbode bij de akkerbouwers de gebroeders

Boeijen, in de Rogstraat (huidige Julianastraat) op nummer B175, waar later de bekende Wouter Boeijen woonde.
Na terugkeer uit Rome zien we Wilhelmus, die stond geregistreerd als neef, daar ook weer terug. Een ander onderkomen vindt hij bij Roelof Ploegmakers, timmerbedrijf in de Laanderstraat (huidige Burg. Van Erpstraat) op B69. Ook hier met het beroep werkbode.

Op 29 10 1883 vestigt Willem zich in Oss, op A22, aanvankelijk als dienstbode. In een latere fase staat hij geregistreerd als doodgraver.

Willem was ongehuwd en overleed op 15 10 1902 te Oss op 60-jarige leeftijd.

(Johannes) Franciscus Ouwers*

Geboren te Berghem op 05 10 1839, zouaaf van 01 12 1867 tot 09 06 1870.
*(*bevolkingsregister vermeldt ook de naam als Ouwens)*
Matriculenummer 5784, Italiaans legernummer 2738.

De vader van de twee "Ouwers-zouaven" was de wieldraaier Bernardus* Ouwers, geboren te Berghem op 24 03 1812, overleden aldaar op 04 12 1846, op 15 04 1837 gehuwd met Joanna van de Pas, overleden op 18 09 1843. Zij bewoonden Rogstraat 287a. Wellicht betrokken zij een 'bijwoning' van Johannes van de Wiel en Zacharina van der Putten.

** In het bevolkingsregister staat onder de referentielocatie van Bernardus echter Leonardus vermeld. Naar alle waarschijnlijkheid werd hij Nard of Narus genoemd en is er gerefereerd aan een foutieve doopnaam. Zelfs de akte van overlijden vermeldt Leonardus, terwijl de doopnaam toch Bernardus luidt.*

Grootouders: Johannes Ouwers, van beroep wieldraaier, geboren op 10 06 1783, overleden 19 11 1845, op 14 06 1807 gehuwd met Hendrien Steenveld, geboren 12 01 1778, overleden te Berghem op 07 12 1857.
Zij woonden rond 1839 in de Spaanderstraat 110.

Franciscus Ouwers komen we in het bevolkingsregister tegen op Rogstraat B118 als achterneef bij Willem van Steenveld.
Op 29 11 1867 vertrekt hij naar Rome en keert in 1870 weer terug in Berghem op dezelfde locatie.
In 1872 vertrekt hij naar Appeltern als werkbode.
Hij komt weer terug naar Berghem en vindt onderdak bij Henricus Voet, geboren 08 12 1805 en gehuwd met Anna Maria Megens uit Herpen, geboren 08 09 1816.

Franciscus was ongehuwd en overleed op 15 06 1872 te Berghem op 32-jarige leeftijd.

Laurentius (Louis) Ouwers*

Geboren te Berghem op 23 04 1838, zouaaf van 23 11 1867 tot 26 05 1870.
Broer van Franciscus Ouwers. Zie daar voor oudergegevens.
Matriculenummer 5418, Italiaans legernummer 2646.

Louis komen we voor het eerst tegen in 't Reut op Rogstraat B173 bij Peter Binnemans, verver, geboren op 28 11 1819 en overleden te Berghem op 09 03 1880.
Peter Binnemans was gehuwd met Anna Maria Thijssen uit Haren bij Megen, geboren op 04 11 1804 en overleden op 11 10 1876 te Berghem.
Louis Ouwers staat bij hen geregisteerd onder verwantschap als neef. Hij was leerling-verver.
In 1870 wordt hij op dezelfde locatie weer ingeboekt onder vermelding: vorige woonplaats: Rome.

Na terugkomst uit Rome huwde hij met Hendrika Louisa Hermans uit Oss op 27 04 1877, geboren op 10 08 1845 en overleden op 13 03 1917.

Louis overleed te Oss op 28 10 1882 op 44-jarige leeftijd.

Johannes van Rosmalen*

Geboren te Berghem op 27 05 1844, zouaaf van 01 12 1867 tot 02 06 1870.
**In de geboorteakte wordt de naam weergegeven met dubbele O.*
Matriculenummer 5778, Italiaans legernummer 2755.

Uitgeschreven uit het bevolkingsregister van Berghem op 20 11 1867 met notitie: naar Rome.

Johannes van Rosmalen is een zoon van Johannes van Rosmalen, geboren in Oss op 18 12 1800, overleden op 05 01 1864. Zijn eerste huwelijk op 07 02 1829 met Anna van der Stappen uit Berghem gaf hem drie kinderen, maar Anna, geboren op 19 10 1808 overleed al op 09 07 1838. Er volgde een tweede huwelijk met Anna Maria van Schaijk uit Berghem en uit dat huwelijk stamt 'onze zouaaf' Johannes. Anna Maria overleed op 11 08 1852.

De jonge Johannes woonde in het Heieind op B119. Bij zijn vertrek naar Rome waren zijn ouders dus al overleden. Na zijn terugkeer uit Rome wordt hij op 08 06 1870 in Berghem weer ingeschreven op dezelfde locatie.
Hij was ongehuwd en overleed te Berghem op 04 09 1878 op 33-jarige leeftijd.

Adrianus van Uden

Geboren te Berghem op 28 01 1841, zouaaf van 17 02 1866 tot 01 03 1868.
Matriculenummer 2385, Italiaans legernummer 947.
Nam deel aan de veldtocht bij Mentana in 1867 en werd daarvoor door Zijne Heiligheid paus Pius IX onderscheiden met de Bene Merenti-medaille.

Adrianus was een zoon van Christiaan van Uden, geboren 25 02 1812 te Rosmalen, overleden te Berghem 27 02 1867, van beroep verver, gehuwd op 26 10 1839 te Berghem met Nicola (Clara) van den Heuvel, geboren 05 04 1816, overleden 10 03 1859.
In de periode dat Adrianus als zouaaf in Rome vocht, overleed dus zijn vader.

De familie Van Uden woont op Spaanderstraat 297a en in een latere fase in de Laanderstraat zuidzijde nr 64.

Adrianus treffen we later aan in het Mollestraatje B106 bij Martinus van Zummeren, geboren 13 12 1814 die gehuwd was met Wilhelmina (Mijnt) Wittenberg, geboren 02 01 1814.
Hun zoon, Adrianus van Zummeren, geboren op 25 02 1856, staat geregistreerd als verver.
(B106 was naast de kruidenierswinkel van Grada van Erp.)

Na terugkeer uit Rome komt hij weer in dienst bij Van Zummeren.

Zijn laatste verblijf in Berghem vinden we op Korte Heide C32 bij Johannes van de Wetering, die gehuwd was met Petronella van de Poel.

Adrianus trouwt op 18 07 1896 te Schaijk met Anna Maria van Hout, geboren te Schaijk op 15 10 1853, weduwe van Gerardus Jonkergouw.
Als beroep wordt vermeld: huisschilder.
Op 06 05 1905 vertrekken zij naar Sint-Oedenrode.

Adrianus overlijdt als inwoner van Heeswijk op 16 12 1925 te Schijndel op 84-jarige leeftijd.

Franciscus Zwaans

Matriculenummer 2387, Italiaans legernummer 948.
Geboren te Berghem op 22 02 1838, zouaaf van 17 02 1866 tot 01 03 1868.
Nam deel aan de veldtocht bij Mentana in 1867 en werd daarvoor door Zijne Heiligheid paus Pius IX onderscheiden met de Bene Merenti-medaille.

Vertrok op 02 05 1860 naar Heumen en op 24 04 1864 naar Megen (knecht).

Hij was de zoon van Theodorus Jan Zwaans, geboren rond 1778 in Schaijk, overleden 09 02 1854, gehuwd met Dimphana van den Heuvel, die op 20 02 1806 overleed. Dit huwelijk was kinderloos. Er volgde een tweede huwelijk met Johanna Maria Brands uit Herpen, geboren 08 12 1788, overleden te Berghem op 17 04 1871.
Zij woonden in de Laanderstraat A78. Frans was de jongste van vier zonen en vier dochters.
Opvallend is de mooie naam van een van de dochters: Rosa. Van een andere dochter, Anna Maria, is bekend dat zij mutsenmaakster was.
Ook na terugkeer uit Rome verbleef Frans in het ouderlijk huis.

Franciscus Zwaans bleef ongehuwd en overleed op 07 04 1871 te Berghem op 32-jarige leeftijd.
Precies 10 dagen later overleed zijn moeder.

Bijlage 2

De pauselijke zouaven uit Berghem

Berghemse zouaven - 1e lichting 17 februari 1866							
Naam	*Leeftijd bij vertrek*	*Geboorte-datum*	*Jaar van overlijden*				*Gehuwd*
			vader	*moeder*	*zouaaf*	*leeftijd*	
Dijk, Henricus van	26	14-11-1839	1860	1880	1897 Oss	57	ja
Uden, Adrianus van	25	28-01-1841	1867	1859	1925 Heeswijk	84	ja
Zwaans, Franciscus	28	22-02-1838	1854	1871	1871	32	neen

Berghemse zouaven - 2e lichting 1 december 1867							
Naam	*Leeftijd bij vertrek*	*Geboorte-datum*	*Jaar van overlijden*				*Gehuwd*
			vader	*moeder*	*zouaaf*	*leeftijd*	
Loeffen, Willem	25	09-03-1842	1855	1848	1902 Oss	60	neen
Ouwers, Laurentius	29	23-04-1838	1846	1843	1882	44	neen
Ouwers, Franciscus	28	05-10-1839	1846	1843	1872	32	neen
Rosmalen, Johannes v.	23	27-05-1844	1864	1838	1878	33	neen

Bijlage 3

Overzicht zouaven uit de regio

Naam	Geboorteplaats	Geboortedatum
Ouwers, J.F. (Jan Frans)	Berghem	1839-10-05
Ouwers, L. (Laurens)	Berghem	1838-04-23
Rosmalen, J. van (Jan)	Berghem	1844-05-27
Uden, A. van (Adri)	Berghem	1841-01-28
Zwaans, F. (Frans)	Berghem	1838-02-22
Dijk, H. van (Henri)	Berghem	1839-12-14
Loeffen, W. (Willem)	Berghem	1842-03-09
Heumen, J. van (Jan)	Dennenburg	1838-07-13
Vondervoort, A.V. van der (Ant. V.)	Deursen	1846-10-23
Aert, J.B. van (Jan Baptist Henricus)	Dinther	1844-03-22
Schellings, A. (Adrianus)	Dinther	1845-02-02
Schellings, H.A. (Hendricus Adrianus)	Dinther	1849-01-03
Schellings, J. (Johannus)	Dinther	1847-01-08
Dooren, F. van (Frans)	Dinther	1845-11-04
Uden, A. van (Adri)	Geffen	1837-09-29
Willemse, G. (Gerard)	Geffen	1844-09-06
Dinther, C. van (Cornelis)	Geffen	1846-03-02
Erp, A. van (Adrianus)	Geffen	1841-02-17
Fransen, A. (Adrianus)	Geffen	1847-02-28
Hintum, A. van (Adrianus)	Heesch	1848-03-21
Tonijs, J. (Johan)	Heesch	1836
Oorschot, A. van (Adrianus)	Heeswijk	1847-08-30
Leenders, C. (Cornelis)	Heeswijk	1838-02-02
Beckers, L.H. (Lambertus Hubertus)	Lithoyen	1843-08-24
Bogers, G.E. (Gerardus Eduardus)	Maren	1840-08-24
Hack, G. (Godfried)	Maren	1838-11-23
Hack, J. (Jan)	Maren	1836-09-05
Langens, W. (Willem)	Maren	1845-03-24
Boers, A. (Antonius)	Megen	1844-03-30
Brouwers, G.H. (Gerard Henri)	Megen	1838-10-30
Mulders, G. (Gisbert)	Megen	1841-06-30
Mulders, S. (Sibrecht)	Megen	1832-05-05
Reyers, G. (Gerard)	Megen	1847-07-21
Verbeek, C.S. (Christiaan Servaas)	Megen	1843-12-07
Witsiers, J. (Jacobus)	Megen	1840-03-17
Donkers, H.P. (Herman Petrus)	Megen	1849-08-21
Boom, F. van den (Frans)	Nistelrode	1838-02-01
Alphen, G. van (Gerardus)	Oss	1836-07-14
Cox, H. (Henricus)	Oss	1840-06-25
Schuurmans, A. (Arnoldus)	Oss	1838-04-10
Thijssen, J. (Jan) 1843-01-04	Oss	1843-01-04

Tielemans, T. (Theo)	Oss	1837-11-12
Verhoeven, F. (Frans)	Oss	1836-03-27
Verhoeven, J. (Jacobus)	Oss	1846-02-06
Dinther, J. van (Jan)	Oss	1841-03-02
Erp, W. van (Willem)	Oss	1838-04-17
Knepfle, G. (Gisbert)	Oss	1835-06-21
Bergeren, Th. L. van (Theodorus L.)	Ravenstein	1845-12-24
Broers, A. (Antoon)	Ravenstein	1844
Bruggen, P.A. van der (Pieter Arnold)	Ravenstein	1840-11-03
Wils, A.I.A.J. (Augustus Ignatius Antonius Johannes)	Ravenstein	1847-04-30
Wils, I.M.P.A. (Ignatius Marie Petrus Alphonse)	Ravenstein	1849-01-11
Elzen, M.J. van den (Martinus Johannes)	Ravenstein	1838-11-01
Wees, T.A. van (Theo A.)	Reek	1839-01-02
Nooyen, G. (Gijsbertus)	Schaijk	1850-02-01
Schuts, B. (Bernardus)	Schaijk	1839-04-06
Wijngaard, J. van den (Jan)	Schaijk	1826-11-28
Wijngaard, L. van den (Lambert)	Schaijk	1829-03-19
Zanden, M. van der (Mart.)	Schaijk	1830-07-06
Duinhoven, J. van (Johannus)	Schaijk	1842-11-14
Lent, H. van (Hendrikus)	Schaijk	1850-07-22
Loop, N. van der (Nicolaas)	Schaijk	1845-12-09
Boelaars, H. (Hubertus)	Zeeland	1835-10-10
Bongers, B. (Bartholomeus)	Zeeland	1838-12-16
Schraven, G. (Godefroy)	Zeeland	1829-01-06
Tiel, P.J. van (Petrus Johannus)	Zeeland	1840-11-12
Denken, P.J. van (Petrus Jan)	Zeeland	1850-03-11
Derks, M. (Michiel)	Zeeland	1845-06-15

(Bron: Nederlands Zouavenmuseum, Oudenbosch)

Eerder verschenen verhalen in 't Vagevenster sinds 1992

1 Oprichting Heemkundevereniging 't Vagevenster/Geschiedenis rondom de gerechtsplaats Berghem/Jan Nelissen (1). Het kruisbeeld langs den openbare weg te Berghem.

2 Expositie Koninginnedag/Jurgens/Generaties in bewegen/Het grafkruis van pastoor Prinsen/ Oude ambachten en gebruiken/Past. van Genugten Ereburger/Jan Nelissen (2).

3 Op de Lallenberg/Herman Parlevliet/Gedenksteen overleden missionarissen.

4 Terug naar de Lallenberg/Straatnamen Wim v.d. Heuvel/Dwarsdijken Hertogswetering/ Vroeger keuterboer en arbeider.

5 Berghem Wereldoorlog II.

6 Broeder Chryostomus/Proost/Hendige klumkes (klompenmakers)/Allemaal familie?

7 Berghem vanuit de lucht 1944/Over watersnood en geldnood/Bodemvondsten/Kozakken in Berghem/Belasting rond 1700/ d'n Bik op het platteland/St. Anna vereniging/Expositie in het kader van 50 jaar bevrijding 1945 – 1995.

8 Wie was de baas, Pastoor of Burgemeester 1919/Noodziekenhuis 1944 – 1945.

9 Soeur St. Jacob – Anna v.d. Heuvel/Aanwinst voor Berchs Heem/Henk Luijerink onderscheiden/Den Heihoek/ Pauselijke Zegen/Het verzamelvirus.

10 Schuurkerk Harensesteeg/Broeder Hippolytus (Rudolf van der Heijden).

11 Het Brabantse boerendak/De Harensesteeg – 1800 tot 1850 als straatweg-waterweg-tolweg.

12 Jo Hoeks-van Thiel/Monseigneur Harry van der Putten/De geschiedenis van de post te Berghem/ d'n bik op het platteland.

13 R.K. Coöperatieve Stoomzuivelfabriek St. Joseph 1917 – 1964.

14 Jan Broers/Berghemse St. Willibrorduskerk, een Kathedraal Monument/Kerk van Berghem in vroegere jaren (1).

15 Burenhulp jaren '50 in het durensend/Kolenhandel den Brok/Kerk van Berghem in vroegere jaren deel 2/ Amateur-archeoloog Jan van de Coolwijk.

16 Bijna 100 jaar Zusters van Liefde in Berghem 1884 – 1982.

17 De Bergse Zeeg een riviertje of beek dwars door Berghem, onderzoek naar een natuurlijke waterloop/ Een pracht van een "huis en hoff" van oorsprong laat 17e eeuws.

18 Berghemse molens/Archeologie in eigen tuin/Berghemse mensen in 1876.

19 Ook Berghem was lang een Koning rijk. Schuttersgilden.

20 Verloskunde in de vorige eeuw/Bruidsjurk per luchtpost/Thuiskooksters/ Kerk van Berghem in vroegere jaren (deel 3 slot)/Notities van Pastoor van Genugten.

21 Gemeentehuis Berghem/Een stukje Nederlands-Berghemse geschiedenis/Heistraat 7.

22 Het Berghemse Wit-Gele kruis van 1917 – 2000.

23 Van den Kromme Slip/Thé de Smid/Een "Bergse soldaat in mei 1940"

24 Tol op de wegen rond Berghem.

25 Oorlogservaringen Harrie van Orsouw.

26 Het ontstaan van Landgoed Zevenbergen.

27 Verzet in Berghem en omgeving 1940-1945.

28 Martinus Oortman – Onderwijzer/gelegenheidsdichter in Berghem 1837-1889.

29 Bart Megens vertelt over zijn hobby 'Bijenhouden'/ Michiel Withnij (1643-1721), de eerste secretaris van Berghem en Nistelrode in de geest van de Politieke Reformatie!

30 De pauselijke zouaven uit Berghem